

РЕСТАВРАЦІЯ АРХІТЕКТУРНОЇ ТА МИСТЕЦЬКОЇ СПАДЩИНИ

УДК 726 (477.84)

О. М. Дячок

Тернопільський національний педагогічний
університет ім. Володимира Гнатюка,
кафедра образотворчого мистецтва,
дизайну та методики їх викладання

ВПЛИВ ПОЛІТИЧНИХ ЧИННИКІВ НА РОЗВИТОК АРХІТЕКТУРИ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ КАТЕДРИ (СОБОРУ НЕПОРОЧНОГО ЗАЧАТТЯ ПРЕСВЯТОЇ БОГОРОДИЦІ)

© Дячок О. М., 2017

У статті досліджено історію Тернопільського домініканського храму, пам'ятки архітектури XVIII століття. Показано вплив соціально-політичних та конфесійних змін на святиню, її значення у суспільних, культурних процесах, роль у популяризації християнських цінностей.

Ключові слова: Тернопіль, пам'ятка архітектури, бароко, храм, соціально-політичні процеси, орден Домініканців, орден Єзуїтів.

Постановка проблеми

Одним із духовних символів Тернополя, його візитівкою є Домініканський костел XVIII століття, пам'ятка архітектури пізнього європейського бароко. За свою довгу історію головна святиня міста зазнавала неймовірних руйнувань від фізичного знищення та безбожництва, він належав різним конфесіям і був у руках енкаведистів та попри все сьогодні він живе покликком нового тисячоліття. Сьогодні, в умовах ствердження цивілізаційного вибору України, мистецтво, архітектура відіграють не останню роль. Знати історію свого краю, історію своїх святинь є надзвичайно важливо через потреби розв'язання політичних і національно-культурних проблем новітнього державотворення.

Зв'язок роботи з науковими програмами

Робота виконується в контексті наукової теми кафедри образотворчого мистецтва, дизайну та методики їх викладання Тернопільського національного університету імені Володимира Гнатюка – “Мистецтво Тернопільщини”.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Дослідження ґрунтується на основі публікацій істориків, архівістів, мистецтвознавців, краєзнавців, журналістів. Серед них – Л. Бойцун [1, 2], О. Глубіш [3, 4], І. Дуда, О. Субтельний [8, 9], Б. Новосядлий, Н. Шподарунок [4], Г. Гордієнко [5], О. Шеремета [10], Т. Дідух [7], Н. Григорук [6] та ін. Втім, вплив соціально-політичних та конфесійних змін на

храм, його значення у суспільних, культурних процесах міста, роль у популяризації християнських цінностей досліджено не було.

Формування мети статті

Метою статті є аналіз історичних передумов будівництва костелу, ймовірного авторства цієї споруди, соціально-політичних процесів на Тернопіллі та їхній вплив на святиню.

Виклад основного матеріалу

Перша назва храму – костел святого Вінсента Феррера. Дослідник історії міста Ізидор Кордуба стверджує, що він збудований у 1749–1779 роках на місці української православної Марійської церкви. Про це вказує існування урядового інвентарю 1652 року. Церква була суттєво пошкоджена після татарських нападів [1, 2].

Багато віків етнічна територія України була розділена між різними іноземними державами. Влада Росії, Польщі, Австро-Угорщини не сприяла ані розвитку української державності, ні вільному вибору віросповідання [10]. У XVII столітті Українська Православна Церква, яку відстоювали козаки, була віддана під владу Московського патріарха. В Галичині привабливішою виявилась унія з папським Римом за об'єднання з Москвою [9].

У середині XVIII століття релігійний і національний гніт посилювався, польська шляхта не виявляла особливої поваги до греко-католицької віри. Священиків і дяків разом із селянами виганяли на панщину. Насаджуючи католицизм на Галичині, поляки почали масово будувати костели. Тому тодішній власник міста Йосиф Потоцький (1673–1751) заборонив реставрувати православну церкву, а на її місці заснував у 1749 році римо-католицький костел із монастирем. Він був відданий у духовну опіку дванадцятьом польським ченцям-домініканцям, а для їхнього утримання Потоцький призначив щорічну суму в 6 тисяч злотих, виділив невелику частину землі поблизу парку, та передав їм село Стегниківці [1, 2].

Довідкова література не дає однозначної відповіді – хто був автором проекту. За однією з версій – архітектор Ян де Вітте, відомий голландський майстер, який жив приблизно в 1700–1785 роках. Він був видатним військовим інженером і архітектором, комендантом Кам'янець-Подільської фортеці. У цьому місті він залишив найвідоміші свої споруди. Зокрема, з 50-х років XVIII сторіччя майстер перебудував у Кам'янці фасади всіх костелів, Замкової й Кушнірської брам, спорудив дзвіницю костелу монастиря францисканців, казарми, порохові льохи, Підзамецьку і Триумфальну брами тощо. Він був також співавтором Марійського костелу монастиря кармелітів босих у м. Бердичеві, а також Домініканського собору у Львові (1749) [2].

Польські дослідники, зокрема, доктор Мечислав Гембарович вважали автором проекту Августа Мошинського. Проте, краєзнавець Богдан Януш писав, що Тернопільський домініканський костел належить до “найцінніших творів архітектури пізнього бароко”, а тому вісімнадцятилітній Август не зміг би створити такий шедевр [9].

Август Мошинський народився 25 січня 1731 року в Дрездені. Він належав до польсько-саксонського графського роду, в його жилах текла й королівська кров. Мати зодчого була великою графинею, дочкою Августа II.

Мошинських пов'язували стосунки з Брюлями – Флемінгами, чиї двори славилися мистецьким життям. Митець отримав освіту у Дрездені, потім перебрався до Польщі. Так доля поєднала Дрезден, одне з найбільших центрів культури в Німеччині, з Тернополем і Микулинцями. Адже, авторство Мошинського величного костелу в Микулинцях (тепер селище міського типу Тернопільської області) сумніву не піддається [2].

Після Ризької мирної угоди (1921) повернулися до Польщі колекції малюнків і гравюр, які були награвовані з королівських зібрань у Варшаві і вивезені росіянами до Санкт-Петербурга. Саме в цих зібраннях виявлено оригінальний план костелу в Тернополі – твору Августа Мошинського.

Мистецтвознавець Мечислав Гембарович досліджував та відтворив історію будівництва Тернопільського домініканського костелу. Первісний план у концепції Мошинського був компромісом між центральною будівлею і прямокутним костелом з головною віссю, на якій знаходився головний вівтар [2].

Згідно з початковим планом Мошинського, фасад мав бути порівняно низьким, з трикутним аттиком, мав дві невеликі вежі, великий купол, посаджений на присадкуватому барабані. У початковому плані домінуюча роль належала бані, вежам не надавали особливого значення. Очевидно, за зразок Мошинський взяв купол базиліки святого Петра в Римі.

Аналізуючи твори сакральної архітектури доби українського бароко, бачимо, що вони мали свої особливості. Зокрема, вирізнялись відсутністю чітко вираженого головного фасаду. Це, зазвичай, хрестоподібні храми, які були відкритими з усіх сторін, мали динамічну композицію центрального об'єму. Куполи грушовидної форми розташовувались на гранчастих барабанах. Зодчі, які перебували під впливом козацьких естетичних вподобань, брали за зразок давньоруські дере'вяні церкви. Заломі та деякі інші мистецькі компоненти козацького храму символізували ідею соборності, вічевої демократії і свободи [5]. Однак, перемогла традиція польського будівництва – чітко виділений головний фасад з двома вежами на зразок готичного храму, видовжений у плані. Собор збудований як тринавна базиліка. Нави різної висоти були одним із вихідних положень базиліки, традицією пізнього готичного будівництва західної Європи, але поєднання тих ідей з бароко – самостійна ідея архітектора, вирішена однаково як сміливо, так і гармонійно. Поєднання центральної нави овальної форми з бічними навами було сміливим і оригінальним рішенням, яке трапляється не лише в багатьох храмах світу. За характером храм був оборонною спорудою, до нього прибудований монастир. Між монастирем і костелом розташований закритий "італійський" дворик [4].

Головний фасад поділений карнизами на три яруси, його прикрашають дві квадратні в плані вежі з видовженими пірамідальними куполами оригінальної конструкції (збудованими, ймовірно, вже на початку XIX століття). Стіни оживляють пілястри з капітелями іонічного ордеру, сандрики і рокайлеве обрамлення вікон. Масивна овальна баня з люкарнами завершується ліхтарем. Середня нава перекрита напівциркульним склепінням із розпалубками. Бокові нави вдвічі нижчі від головної. У бокових стінах високо розташовані вікна, які освітлюють приміщення.

Внутрішнє оздоблення доповнювали різьблені вівтарі, фрески купола відображали важливі події з історії домініканського ордену, виконані відомими майстрами пізнього бароко львів'янами Станіславом Строїнським та Юзефом Хойницьким. Розпис бічної нави був присвячений Богородиці Вервиці – головним атрибутом у Богородичному культі домініканців. Фігури амвону були виконані у стилі рококо. У храмі зберігався чудотворний образ Матері Божої Ружанкової, який щороку у травні поміщали у головному вівтарі. За даними мистецтвознавців, ця ікона тепер зберігається у Домініканському костелі Познання [9].

У 1778 році будівництво костелу завершили, а 12 вересня 1779 року він був освячений львівським єпископом Криспіаном Цешковським. На цей час у храмі було 7 вівтарів: головний – святого Вікентія з Феррари, праворуч – Матері Божої Вервиці, святого Альберта Великого і Томи з Аквіну, Розп'ятого Ісуса Христа. З лівої сторони – вівтарі святого Доменіка, Яцека і Чеслава, святої Марії Магдалини і святої Теклі [4].

Дослідник обласного краєзнавчого музею Олег Гаврилюк вважає, що у крипті храму, можливо, поховано Йосифа Потоцького (помер у 1751 році). Внук фундатора Станіслав Щенсний-Потоцький, який мав у власності землі, що опинилися під владою Російської імперії, звелів намалювати у храмі портрет цариці Катерини II з короною та скіпетром у руках [2].

Після першого поділу Польщі у 1772 і до 1809 року Східна Галичина була передана під владу Австрії. Тернопіль став центром одного із чотирьох округів Тернопільщини, швидко змінював свій

вигляд. Австрійці почали будувати адміністративні будинки, тротуари, відкрили школи з німецькою і польською мовою навчання [9].

Надвірна канцелярія видала розпорядження, згідно з яким отці домініканського ордену змушені були переїхати до Жовкви, монастир передали ордену єзуїтів. У монастирі розмістили “нормальну” (чотирикласну) школу, військовий склад і окружну касу [4].

У 1809 році у Тернополі кілька разів змінювалась влада, часто без особливих боїв. 15 грудня 1809 року російська армія князя С. Голіцина зайняла Тернопільський округ, а тернополяни стали підданими царя Александра I. Цар велів називати округ “Тарнопольській Край”.

28 червня 1810 року православне, греко-католицьке, римо-католицьке та іудейське духовенство, а за ними і віруючі склали присягу про “непорушну вірність” російському цареві. Домініканський костел та монастир перебували у занедбаному стані [9].

У 1815 році після укладання таємного союзу Франції, Англії та Австрії царська Росія віддала Галичину Австрії і у липні цього ж року до Тернополя увійшли австрійські війська. Новий уряд зобов’язав адміністрацію міста зібрати кошти на заснування шестикласної гімназії у Тернополі.

19 вересня 1820 року до міста прибули ченці – єзуїти, серед них професори Єзуїтської колегії, етнографи, отці та брати. Орден домініканів віддав єзуїтам монастир із костелом, городом і майданом.

4 листопада 1820 року у дерев’яному будинку поруч з костелом була відкрита гімназія, а у вересні 1821 року вона зайняла південне крило монастиря. У культурному житті міста гімназія відігравала значну роль, нею опікувались монахи. Завдяки гімназії місто стало відомим не лише у Східній Галичині, а й інших регіонах Австрійської імперії. У 1823 році гімназія була переформована у лицей, а із її піднесенням настала доба відродження Домініканського костелу. На майдані перед костелом на високій колоні-постаменті встановили статую святого Вінсента Феррарського з хрестом у руці. На цьому ж майдані щорічно в день святої Анни (26 липня) проводились великі ярмарки, які тривали два тижні. Це сприяло значному економічному розвитку міста. Торги проводили урочисто, з конкурсами, розвагами, під звуки оркестру гусарів. Купці приїжджали не лише з інших міст Галичини, а й з Росії, Молдавії [2, 9].

Надзвичайною подією Тернополя стало викуплення міста від останнього власника Єжи Міхала Тадеуша фон Туркулла. Відтоді місто з населенням 16221 мешканців стало вільним.

“Весна народів” 1848 року та часткова лібералізація національної політики у Австро-Угорщині дозволила Галичині стати осередком розвитку української культури, літератури та науки, виключно завдяки зусиллям наукових, церковних та культурних діячів. Формування української еліти відбувалось через освіту [10].

Проте, після розпуску ордену єзуїтів за наказом цесаря від 7 травня 1848 року монастирський навчальний заклад було закрито. Коли більшість ченців покинули місто, у будинку конквікту розмістились військові казарми, а з 1854 року – шпиталь, згодом – житлові приміщення. У монастирі розташувались крамниці та приватне житло.

В останнє десятиліття XIX місто змінювало свій провінційний вигляд, набувало європейського характеру. Інтенсивно будувались громадські будівлі, готелі, житлові будинки, вілли, школи, залізничний міст, лікарні, малі архітектурні форми, закладались парки. Вирішувались питання транспорту, благоустрою.

У 1870 року одна з веж костелу була пошкоджена і з 1878 року єзуїт-отець Франк розпочав реставраційні роботи. Запрошений із польського міста Ниси художник Кароль Стольпер відновив вівтарі головного престолу та престолу Матері Божої і святилища. Відремонтовані деякі приміщення монастиря, добавлено крило монастиря з боку саду та продовжено існуюче на південний схід.

Багато років єзуїти намагались викупити у домініканців костел, монастир та іншу власність, однак ті не погодились. Тому у 1901 році єзуїти залишили монастир, забравши різьблені фігури

святих із головного вівтаря та срібні шати з образу святого Вікентія з Феррари. Костел і монастирські приміщення знову віддали домініканцям, та новозбудовані приміщення продали [4].

З 1898 року у кутку бічного коридору монастиря ордену домініканів вперше відкрили руський (український) клас. У серпні 1903 року, коли Державна польська гімназія перейшла до нового приміщення, в монастир повернулись отці домініканці. Вони відремонтували монастир, а у 1906 році Комісія консерваторів Східної Галичини затвердила план реставрації веж костелу. Члени комісії визнали за необхідне замінити престоли XIX століття, які не мали естетичної мистецької цінності, на головний престол та чотири бічних із дерева з позолотою. Колишню єзуїтську захристію перебудували під каплицю Скорботної Матері Божої. На думку мистецтвознавців, тут містився образ Скорботної Богородиці з мертвим сином на руках на тлі Єрусалиму у вечірніх сутінках. По краях ікона була обрамлена квітами і плодами. У 1908 розробили проект вхідних дверей костелу та каркасу головного купола, планувалось внести зміни до форми веж та купола. Проте, історик мистецтва Франциск Клейн у 1910 році опублікував критичну статтю на проект, що змусило митців максимально зберегти первісні форми [4].

Реставрація Домініканського костелу тривала з 1908 до 1910 року під керівництвом архітектора Владислава Садловського (рис. 1).

*Рис. 1. Домініканський собор та монастир.
Поч. XX ст. (фотографія із публічних джерел)*

За цей час споруджено новий купол, встановлено новий орган та малі бічні вівтарі, храм електрифіковано. Художник Кароль Політинський відновив старі фрески і створив нові. Праворуч у головній наві встановлено барокову скульптуру Богородиці, яка тримала у руках поламані блискавки гніву Божого. Цю статую привезли з домініканського монастиря у Підкамені. На одній із консолей встановили фігуру Найсвятішого Серця Христа. На думку мистецтвознавців, ці святині були вивезені до Польщі [1, 2].

У кінці XIX століття Галичина, незважаючи на власні досить важкі умови національного і економічного існування, була культурним арсеналом щодо українських земель, які перебували під владою Росії. Тут створювались і вдосконалювались засоби національного культурного та політико-громадського відродження українського народу. Проте, громадське, культурне,

економічне життя краю завмерло із початком Першої світової війни. 23 серпня 1914 року в Тернопіль зайшла російська армія. Солдати обстріляли фасад костелу, пошкодили фігури святих на фронтоні, знищили вівтар Богородиці, грабували крамниці та склади, у монастирі влаштували конюшні, викрали дзвони та цінні речі з костелу. Російська окупаційна влада обмежила вживання української мови, закрили школи, насильно впроваджували православ'я. Тисячі російських шпигунів прибули у Галичину для того, щоб створити спеціальну партію москвофілів, які за гроші вели царську й православну пропаганду. Вони впроваджували ідею тотожності української нації з російською [6].

Відступаючи, у 1917 році російські солдати під керівництвом офіцерів підпалили та пограбували місто, кидали бочки з бензином всередину будинків, не допускали пожежників гасити пожежі, не дозволяли людям виносити своє майно. Місто перетворилось на руїни.

У післявоєнний період Тернопіль знову опинився під владою Польщі. У 1920 і до 1930 року проводилась реставрація костелу – відновлені вежі, орган, відремонтований дах [9].

У вересні 1939 року Тернопіль окупувала Червона армія. Брудними методами сталінські найманці боролися з християнськими церквами. 19 вересня радянські солдати під командуванням офіцера із гармати методично обстрілювали Домініканський костел, пізніше – підпалили. Згоріли бічні вівтарі, орган, були пошкоджені фрески. Чудотворний образ Богородиці із головного вівтаря та дерев'яну скульптуру Божої Матері вдалось врятувати. Приміщення монастиря розграбували. Це було одне з найзначніших руйнувань культових споруд радянською владою. Промислові підприємства націоналізували. Місто почало втрачати ознаки приналежності до західної культури, життя було повернуте в інше ідеологічне русло [2].

Під час перебування у місті німців у 1942 році до монастиря повернулись домініканці. Вони частково провели ремонтні роботи будівлі, вежі накрили низьким пірамідальним дахом. Та у квітні 1944 р. під час боїв за Тернопіль Домініканському костелу знову завдано значних руйнувань.

Післявоєнна реставрація завершилась у 1959 році. Багатьох скульптурних елементів оздоблення не було відновлено і навіть не зроблено спроби врятувати розписи інтер'єру. Постановою ЦК КПРС “Про недоліки науково-атеїстичної пропаганди” від 4 жовтня 1958 р. остаточно завершилось “ліберальне” ставлення влади до церкви та релігії. Влада почала активний наступ на церкву. Усі сфери суспільно-політичного та духовного життя народу підпорядковувалися офіційній комуністичній ідеології, яка вбачала в релігії перешкоду на шляху побудови комунізму [7].

У храмі – пам'ятці зодчества – розмістили склад. Остаточо знищили фрески внаслідок переобладнання костелу під міську художню галерею у 1978 році, яка була розташована у храмі до 1989 року. Це зберегло собор від остаточної руйнації. У його стінах проводились національно-патріотичні і духовно-мистецькі програми клубом “Золотий вересень”. Засновником клубу був відомий мистецтвознавець, науковець і політик Ігор Герета. З переходом галереї в інший будинок храм деякий час стояв пустою.

Із настанням незалежності України, з відродженням духовності у суспільстві храм знову почав використовуватись за призначенням. Тепер тут Катедральний собор Непорочного Зачаття Пресвятої Богородиці (Тернопільсько-Зборівської єпархії Української Греко-Католицької Церкви), у приміщеннях монастиря розташований державний архів Тернопільської області.

Відновлений храм став окрасою міста, одним із головних у Тернополі осередків греко-католицької віри, центром духовного становлення, просвіти і культури.

Висновки

Отже, храм за свою довгу історію зазнав розквіту, не раз був зруйнований – фізично і духовно, попри усі біди та негаразди вистояв і відродився. Собор був у центрі усіх історичних та політичних подій міста, був поряд із розвитком суспільних, економічних, культурних відносин,

відігравав важливу роль у популяризації християнських цінностей як основних складових у вихованні української нації.

1. Бойцун Л. Домініканський костюл у Тернополі // *Тернопільський енциклопедичний словник : у 4 т. / Бойцун Л. ; редкол.: Г. Яворський та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний комбінат “Збруч”, 2008. – Т. 3 : П–Я. – С. 521.* 2. Бойцун Л. *Тернопіль у плінні літ: Історико-краєзнавчі замальовки / Бойцун Л. – Т., 2002.* 3. Глубіш О. *Симфонія Катедрального собору: минуле і сучасність / Глубіш О., Шподарунок Н. – Т. : Джура, 1999. – 115 с.* 4. Глубіш О. *Катедра / Глубіш О., Новосядлий Б., Шподарунок Н. ; Шподарунок Н. (упорядник). – Т. : Джура, 2009. – 377 с.* 5. Гордієнко Г. *Основні символи українського бароко / Г. Гордієнко // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія. – Тернопіль, 2014. – Вип. 2. – Ч. 2. – С. 142–144.* 6. Григорук Н. *Політика Австро-Угорщини стосовно українського питання в Галичині в кінці XIX – на початку XX ст. / Н. Григорук // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія. – Тернопіль, 2013. – Вип. 1. – Ч. 1. – С. 182–187.* 7. Дідух Т. *Особливості конфесійного життя греко-католицької церкви на Тернопільщині у 1958–1964 рр. / Т. Дідух // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія. – Тернопіль, 2014. – Вип. 2. – Ч. 2. – С. 123–127.* 8. Дуда І. *Тернопіль. 1540–1944. Історико-краєзнавча хроніка. Частина I. / І. Дуда. – Тернопіль: Навчальна книга-Богдан, 2010. – 296 с.* 9. Шеремета О. *Роль політичних партій, наукових організацій та церкви у формуванні ідей парламентаризму у Галичині кінця XIX – початку XX ст. / О. Шеремета // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2015. – Вип. 1. – Ч. 1. – С. 51–53.*

O. Dyachok

Ternopil National Pedagogical University
named after Volodymyr Hnatyuk,
Department of fine art, design and
methods of their teaching

IMPACT OF POLITICAL FACTORS ON THE ARCHITECTURE DEVELOPMENT OF TERNOPIL CATHEDRAL (CATHEDRAL OF THE IMMACULATE CONCEPTION OF THE BLESSED VIRGIN)

© Dyachok O., 2017

The article examines the history of Ternopil Dominican Church, places of the eighteenth century. Shown the impact of the socio-political and strategic changes to the sanctuary, its importance in the social and cultural processes, role in promoting Christian values.

During many centuries the territory of Ukraine was split between different foreign countries. The rule of Russia, Poland, Austria was not conducive nor to the development of Ukrainian statehood, nor the free choice of religion. Introducing Catholicism in Galicia, the Poles began to build lots of churches. The city's owner Jozef Potocki has built Roman Catholic Church with the monastery in 1749 on a place of the ruined Ukrainian Orthodox Church.

The first name of the temple was st.Vincent Ferrer's church. Some scientists, like Metchislav Gembarovich considered August Moschynskyy the author of the project.

The church was built according to the traditions of the Polish construction – clearly dedicated main facade with two towers like a Gothic Temple, elongated in plan like Basilica. The temple was a defensive

structure with an adjoined monastery. The main façade was divided with the moldings into three tiers. Two square towers have pyramidal cupolas. The walls have the pilasters with capitals of Ionic order. The inner decoration with carved altars. The frescoes of the dome reflected the important events in the history of the Dominican order.

Since 1800's the rule in Ternopil was frequently changed, the same as the temple's owners.

The temple frequently was in a running state. The greatest destructions were caused by the Russian army during the World War I and II. The restoration after the war was finished in 1959. Lots of sculptural elements were not restored. There was not even an attempt to renovate the interior's murals. The storage was placed in a temple – the architectural monument. The murals were finally ruined in 1978 when the church was refitted to the city painting gallery.

With the coming of independence of Ukraine and the rebirth of spirituality in society the Temple started to be intended used. The renovated church became the place of interest of the city and one of the main centers of the Greek-Catholic faith, educational and cultural center.

Key words: Ternopil, a monument of architecture, the Baroque church, the socio-political processes, the order of the Dominicans, the order of the Jesuits.